

Nota Cultuurbeleid
gemeente Valkenswaard
2012 – 2015

Inhoudsopgave

Inleiding	3
1. Afbakening	5
2. Procedure en uitgangspunten	6
3. Cultuursubsidies	8
4. Ambities en verwezenlijking	10
Publiek – private financiering	12
Bijlage: Bespiegeling op het onderzoek van Marlet en Poort	14

Inleiding

Als we de stelling onderschrijven dat cultuur in belangrijke mate bijdraagt aan leefbaarheid, sociale cohesie en dynamiek van een gemeente, dan staat de gemeente Valkenswaard er goed op.

Valkenswaard kan bogen op een rijk, breed geschakeerd cultureel leven. Muziek, theater, beeldende kunst en (lokale) cultuurhistorie leiden, door de bank genomen, een bloeiend bestaan. Tal van culturele verenigingen en initiatieven illustreren het heersende beeld van de culturele rijkdom van Valkenswaard.

Belangrijk is echter te constateren dat culturele rijkdom geen vanzelfsprekendheid is. Er moet aan gewerkt worden. Bij de gemeentelijke overheid berust de verantwoordelijkheid om aan 'de cultuur' in brede zin een vruchtbare bedding te bieden in de vorm van een deugdelijk cultuurbeleid. In september 2004 werd de nota Beeldende Kunst en Vormgeving vastgesteld, terwijl al in september 1998 de nota Kunst- en Cultuurbeleid het levenslicht zag. Hoog tijd dus voor een actualisatie.

Ambitieniveau

De financieel-economische situatie in ons land – en als uitvloeisel daarvan ook in Valkenswaard – is wankel en voor de komende jaren in het gunstigste geval onzeker. De rijksoverheid ziet zich gesteld voor omvangrijke bezuinigingsopdrachten en het is niet meer dan logisch dat die uitstralen naar de lagere overheden. Ook in de gemeente Valkenswaard zijn ombuigingen onvermijdelijk. Daarbij past behoedzame, zelfs conservatieve beleidsontwikkeling.

Er is simpelweg geen financiële ruimte voor grootse (nieuwe) plannen. Sterker, de gemeente zal zich grote inspanningen moeten getroosten om het huidige culturele

niveau vast te houden. Toch is daarop het streven gericht, omdat het belang van cultuur voor de Valkenswaardse gemeenschap wordt erkend¹. Overigens is daarmee niet gezegd dat er helemaal niets nieuws te gebeuren staat. Met name op het gebied van cultuureducatie worden initiatieven ontplooid. Voor het overige wordt getracht om met de beschikbare gelden een grotere doelgroep te bereiken.

Na de hierna volgende 'Afbakening' van de reikwijdte van deze cultuurnota wordt in het hoofdstuk 'Procedure en uitgangspunten' het traject geschetst, dat heeft geleid tot deze nota. Vervolgens wordt de huidige subsidiëringssystematiek uiteengezet. In hoofdstuk 4 gaan we in op de gemeentelijke ambities op cultureel gebied en op de wijze waarop de gemeente die ambities wil verwezenlijken.

Ten slotte is als bijlage bij deze nota een bespiegeling opgenomen op een recent onderzoek naar de maatschappelijke waarde van cultuur.

¹ Ook de groten der aarde onderkennen het belang van cultuur. Zo is het volgende verhaal bekend van Sir Winston Churchill. De Britten leverden een enorme inspanning, ook in financiële zin, tijdens de Tweede Wereldoorlog. Zo'n oorlog kost een paar centen en op enig moment deed de Britse minister van financiën bij Churchill zijn beklag over de zorgelijke financiële situatie in het land. Hij stelde voor om te bezuinigen op cultuur om op die manier de oorlogsinspanningen te kunnen blijven betalen. Waarop Churchill antwoordde: 'Bezuinigen op cultuur? Waarvoor vechten we dan nog?'

1. Afbakening

Het is allereerst van belang om de reikwijdte van het begrip 'cultuur' binnen deze Cultuurnota te bepalen. Wat wordt er wel in begrepen en wat niet?

Erfgoed, monumenten en archeologie vallen buiten het blikveld van de Cultuurnota, omdat die onderwerpen al gevat zijn in beleidsnota's die recent gereedgekomen zijn. Het ligt in de rede om zo rond 2015-2016, wanneer de genoemde beleidsnota's 'ten einde lopen', de genoemde beleidsterreinen te vatten in een cultuurnota met een breder aandachtsgebied. Dat bevordert de integraliteit. Vooralsnog echter hanteren we de separate beleidsnota's.

Ook de media zijn uitgesloten van het cultuurbeleid 2012 – 2015. De lokale overheid heeft weliswaar sinds 2010 – op basis van de Mediawet 2008 – een zorgplicht voor de bekostiging van de lokale omroep, maar de gemeente heeft geen inhoudelijke of programmatische verantwoordelijkheden. Die zijn vastgelegd in de Mediawet en de toezichthoudende taak berust bij het Commissariaat voor de Media.

De verantwoordelijkheid voor inhoudelijke samenwerking tussen gemeente en lokale omroep – bijvoorbeeld voor de tv-uitzendingen van de raadsvergaderingen – berust bij het gemeentelijk cluster Communicatie, evenals de verantwoordelijkheid voor de contacten tussen de gemeente en de overige lokale, regionale en ook nationale media.

Ten slotte vallen ook volksfeesten zoals carnaval en kermis buiten de reikwijdte van de Cultuurnota. Openbare, publieke carnavalsactiviteiten, zoals optochten, zijn vergunningplichtige evenementen en ressorteren daarom, evenals de kermis, de zomerfeesten en het bloemencorso, onder het Evenementenbeleid.

Wellicht ten overvloede voegen we daaraan toe, dat deze evenementen wel degelijk van groot belang worden geacht voor Valkenswaard in het algemeen en zijn culturele signatuur in het bijzonder. Daarover mag geen misverstand bestaan. Echter, in budgettaire zin worden zij 'bestreken' door het Evenementenbeleid en louter om die

reden – en dus niet omdat zij geen belangrijke bijdrage zouden leveren aan ‘cultureel Valkenswaard’ – vallen zij buiten de reikwijdte van deze nota.

En zo komen we tot de bepaling van waar deze Cultuurnota dan wel over gaat: muziek, dans, theater, beeldende kunst (inclusief de musea), bibliotheekwerk en letteren en ten slotte specifieke cultuurhistorische organisaties en evenementen zoals de gilden, de heemkundekring en de (Broederschap der) Handelse Processie.

2. Procedure en uitgangspunten

De procedure die heeft geleid tot de totstandkoming van deze nota steekt iets anders in elkaar dan tot dusver gebruikelijk was. Er is gewerkt volgens de zogeheten 'beleidsklok'. Dat houdt in dat de raad, op basis van een eerste ambtelijke startnotitie, voorafgaand aan het beleidsvormingstraject kaders en voorwaarden heeft gesteld aan het gemeentelijk cultuurbeleid zoals dat in deze nota wordt geformuleerd.

De raad heeft het college de opdracht gegeven om de volgende uitgangspunten in acht te nemen:

1. Brede scope op het begrip 'cultuur'

Het is van belang het cultuurbeleid op een brede leest te schoeien en een te enge definitie van het begrip 'cultuur' te vermijden. De raad heeft echter aangegeven geen noodzaak te zien in het bieden van een totaalaanbod aan cultuur. De raad acht het niet noodzakelijk nieuwe bronnen aan te boren, maar te focussen op 'wat bij Valkenswaard past', overigens wel met inachtneming van uitgangspunt 3 (zie hieronder): oog voor initiatieven vanuit de bevolking. In de 'Afbakening' staat aangegeven welke sectoren buiten het blikveld van deze nota vallen en waarom.

2. Beleidsontwikkeling in samenwerking met het culturele veld

De culturele rijkdom van Valkenswaard impliceert een groot aantal beoefenaren, deels ongeorganiseerd, maar vooral ook in georganiseerd verband. Binnen de gemeentegrenzen is een groot aantal verenigingen en instanties actief op muzikaal, theateraal, artistiek en cultuurhistorisch gebied. Zij herbergen niet alleen talent, enthousiasme en ambitie, maar ook know-how. De raad hecht eraan daarvan gebruik te maken waar mogelijk.

3. Oog voor initiatieven vanuit de bevolking

Hoewel de raad geen noodzaak ziet tot het aanboren van tot dusver 'onderbelichte' culturele uitingen, wordt wel nadrukkelijk aandacht gevraagd voor initiatieven vanuit de bevolking. Zelfredzaamheid van de initiatiefnemers is daarbij van groot belang. De rol van de gemeente dient in dezen dus niet initiërend, maar faciliterend te zijn.

4. Relatie met vigerend en aanpalend beleid

Het gemeentelijk cultuurbeleid is geen los, op zichzelf staand beleid. Het appelleert aan het toeristisch-recreatief profiel van de gemeente en haakt daarmee aan bij het coalitieprogramma, de Toekomstvisie en aanpalende beleidsterreinen zoals het Evenementenbeleid.

5. Kwaliteit prevaleert boven kwantiteit

De gemeente Valkenswaard beoogt geen 'artistiek kwaliteitsbeoordelingsinstituut' te zijn. Niettemin geldt, analoog aan het evenementenbeleid, ook binnen het cultuurbeleid een kwaliteitsstreven.

Criteria als maatschappelijk draagvlak (inwoners zijn trots op hun gemeente), onderscheidend vermogen (wat maakt Valkenswaard bijzonder), diversiteit (het bedienen van het gehele bestaande culturele spectrum) en ondersteuning aan de profilering van Veelzijdig Valkenswaard dienen te worden betrokken in de overwegingen ten aanzien van subsidieverlening.

3. Cultuursubsidies

In het vorige hoofdstuk hebben we de uitgangspunten weergegeven die door de gemeenteraad zijn vastgesteld in het voortraject tot deze nota. Om aan die uitgangspunten recht te kunnen doen, zijn budgetten noodzakelijk.

Er zijn structurele budgetten beschikbaar voor enkele professionele instellingen op het gebied van cultuur, zoals het Centrum voor Muziek en Dans (CMD), De Hofnar cultuurcentrum en Bibliotheek De Kempen. Daarnaast is sprake van de volgende cultuurgerelateerde budgetten:

- *Amateurkunst.* Het gaat hier vooral om structurele subsidies voor culturele verenigingen zoals koren, toneelverenigingen, fanfare en harmonieën.
- *Podiumkunst.* Dit budget betreft het Cultuurfonds, waaruit incidentele subsidies kunnen worden verstrekt op het gebied van zang, muziek, theater, beeldende kunst en literatuur.
- *Beeldende kunst.* Dit budget wordt besteed aan het onderhoud van beeldende kunst in de openbare ruimte.
- *Musea:* Een budget ten behoeve van subsidies aan de heemkundekring, de gilden en de musea.
- *Terugkerende culturele evenementen:* Budgetten waaruit structurele subsidies worden verstrekt aan terugkerende (jaarlijkse en tweejaarlijkse) culturele evenementen. Tot dusver geldt dat voor twee evenementen: het tweejaarlijkse beeldhouwerssymposium De Stenen Poort en Valvald'rie, het jaarlijkse openingsfestival van het theaterseizoen.

Ten slotte is er de bestemmingsreserve beeldende kunst, waaruit projecten op het gebied van beeldende kunst kunnen worden gefinancierd.

De reserve wordt gevoed op basis van de 1 %-regeling, die stelt dat vanuit de bouwgrondexploitaties 1 % procent van de grondopbrengsten in de reserve wordt gestort en aan beeldende kunst kan worden besteed.

4. Ambities en verwezenlijking

Hoewel er in algemene zin reden is tot tevredenheid over de 'culturele gezondheid' van Valkenswaard, is er nog ruimte voor verbetering. Om die ruimte te benutten stelt de gemeente zich tot doel om de volgende ambities te verwezenlijken:

1. Een impuls voor de cultuureducatie
2. Een groter bereik voor het Cultuurfonds
3. Continuïteit en bestaanszekerheid voor het huidige culturele aanbod

Ad 1: Een impuls voor de cultuureducatie

Hét instituut bij uitstek voor cultuureducatie in Valkenswaard is het Centrum voor Muziek en Dans (CMD). Het CMD biedt zijn leerlingen een breed aanbod aan opleidingen op het gebied van zang, muziek en dans, zowel individueel als in groepsverband en zowel op jaar- als op projectbasis. De lessen worden gegeven door hoog opgeleide vakdocenten.

Het CMD verzorgt de opleidingen grotendeels voor particulieren, maar participeert ook in samenwerkingsverbanden met het onderwijs, het verenigingsleven en andere culturele instellingen.

Vanaf 2012 neemt Valkenswaard deel in het stimuleringsprogramma Brede Scholen, Sport en Cultuur, kortweg 'regeling Combinatiefuncties' genoemd. Die regeling behelst dat op basis van cofinanciering zogeheten 'coaches' worden aangetrokken ten behoeve van sport- en cultuureducatie, in samenwerking met het onderwijs en sportorganisaties c.q. het culturele veld. Valkenswaard heeft gekozen voor 4,1 fte

(formatieplaatsen) aan coaches op jaarbasis. Vanzelfsprekend laten we hier de sportcoaches even buiten beschouwing en beperken we ons tot de cultuurcoach. Van rijkswege is een normverdeling voorgesteld, waarin binnen de genoemde 4,1 fte een formatie van 0,5 fte is voorzien voor een cultuurcoach. De gemeente Valkenswaard verhoogt dat cultuuraandeel tot 1 fte. Dat betekent dus dat een fulltime cultuurcoach wordt aangetrokken.

De taken van de cultuurcoach kunnen als volgt worden omschreven: de cultuurcoach legt verbindingen – in de vorm van producten zoals projecten en evenementen – tussen het onderwijs enerzijds en het CMD, professionele en niet-professionele culturele instellingen, de georganiseerde amateurkunst en niet-georganiseerde particuliere initiatieven anderzijds. Daarnaast wordt verwacht dat de cultuurcoach samenwerkingsverbanden tussen de ‘culturele veldspelers’ onderling stimuleert.

Ad 2: Een groter bereik voor het Cultuurfonds

Uit het Cultuurfonds worden incidentele culturele activiteitsubsidies verstrekt. In de meeste gevallen gaat het om muziek- en theateruitvoeringen en exposities. In een tijd van financiële krapte komen veel verenigingen en evenementen in de problemen, vooral door teruglopende of zelfs verdwijnende sponsorinkomsten en afnemende bezoekersaantallen.

Om het hoofd te bieden aan deze ontwikkelingen en het culturele aanbod in Valkenswaard op peil te houden, wordt het budget voor het Cultuurfonds gehandhaafd op het huidige niveau.

De gemeente wil, kort gezegd, meer doen met hetzelfde geld. Dat betekent dat, conform de uitgangspunten van de gemeenteraad, in toenemende mate een beroep zal worden gedaan op de eigen verantwoordelijkheid van het culturele veld – dat wil zeggen: verenigingen, organisatoren – in het vinden van financiering.

Daarbij past ook een conservatiever toekenningsbeleid in algemene zin: subsidieaanvragen zullen nog kritischer dan voorheen worden beoordeeld op welke onderdelen van de aanvraag wel en welke niet subsidiabel zijn en in welke mate.

Ad 3: Continuïteit en bestaanszekerheid voor het huidige culturele aanbod

In het hoofdstuk over cultuursubsidies is uiteengezet welke budgetten worden besteed aan welke culturele en cultuurgerelateerde doelen. Deze budgetten werden en worden noodzakelijk geacht voor de continuïteit van het huidige aanbod. Evenals het Cultuurfonds zullen daarom ook deze budgetten worden gehandhaafd op het huidige niveau. Indexeringen worden doorgevoerd, uiteraard onder voorbehoud van gemeentebegrotingelijke goedkeuring.

Om de bestaanszekerheid van grote, terugkerende culturele evenementen te waarborgen, worden voor die evenementen structurele subsidies verstrekt. Dat geldt onder meer voor Valvald'rie (het openingsfestival van het nieuwe theaterseizoen), beeldhouwerssymposium De Stenen Poort en, met ingang van de editie 2013, het Internationaal Vogelverschrikkerfestival.

Publiek-private financiering

Nadrukkelijker dan voorheen en goeddeels gedwongen door de recente ontwikkelingen zal de gemeente zoeken naar mogelijkheden tot publiek-private financiering van culturele initiatieven.

Binnen de gemeente Valkenswaard, meer specifiek: binnen geledingen van het bedrijfsleven, leven plannen om te komen tot een particulier fonds ter (co)financiering van culturele activiteiten. De gemeente is met de initiatiefnemers in gesprek om te bezien hoe dat particuliere fonds complementair kan worden gemaakt aan de gemeentelijke subsidiestromen.

Echter, los van de vraag of dat particuliere fonds daadwerkelijk van de grond zal komen en hoe ver het zal reiken, zal de gemeente zoeken naar particuliere (co)financiering van culturele projecten die zich daartoe lenen.

De gemeente slaat daarmee een nieuwe weg in. Tot dusver werd er 'nee' verkocht zodra de gemeentelijke subsidiegelden waren uitgeput. Dat blijft natuurlijk zo, maar de zoektocht naar particuliere (co)financiering kan er enerzijds toe leiden dat de gemeentelijke subsidiebudgetten verder zullen reiken en anderzijds soelaas bieden zodra de bodem van die budgetten desondanks in zicht komt.

Bijlage: Bespiegeling op het onderzoek van Marlet en Poort

De waarde van kunst en cultuur – geld en gevoel

Wat betekenen kunst en cultuur voor een samenleving? Of, nog iets concreter: wat is de waarde van kunst en cultuur voor een samenleving? Dat is een lastig vraagstuk, van welke kant je het ook bekijkt. Al jarenlang proberen wetenschappers en beleidsmakers de waarde van kunst en cultuur te bepalen. De constatering dat kunst, in welke vorm dan ook, 'boeiend' of 'mooi' is (of niet natuurlijk) en daarom van grote betekenis, is veel te beperkt. En de vaststelling dat kunst en cultuur bindende factoren zijn binnen een samenleving, is dat eveneens. Vandaar dat verwoede pogingen zijn en worden ondernomen om de waarde van kunst en cultuur in economische termen te vatten.

Het voert te ver om hier de recente onderzoeken naar de maatschappelijke waarde van kunst en cultuur breed uit te meten. Daarvoor verwijzen we naar 'De waarde van cultuur in cijfers' (Atlas voor Gemeenten, G. Marlet en J. Poort, Utrecht, 2011). Zo dadelijk komen we er nog op terug, maar voor nu is het zinvoller om een korte bespiegeling te wijden aan de betekenis van kunst en cultuur voor Valkenswaard en zijn inwoners.

Gevoelswaarde

Sinds jaar en dag staat Valkenswaard bekend als een gemeente waar op het gebied van kunst en cultuur 'altijd wel wat te doen is'. Een blik op de cultuurpagina's in de gemeentegids en op de evenementenkalender onderschrijft dat: op cultureel gebied mag Valkenswaard zich een bruisende, bloeiende gemeente noemen. In muziek, dans, theater en beeldende kunst vinden de meeste inwoners wel iets van hun gading. Kunst en cultuur zijn verankerd in verenigingen en in evenementen op kleinere en grotere schaal en ook binnen het onderwijs krijgen zij ruime aandacht. Al die verenigingen en al die evenementen en initiatieven bieden plezier en ontspanning, vertier en verstrooiing en vaak ook inspiratie aan grote aantallen

producenten (beoefenaren) en consumenten (publiek). Zij besteden er hun tijd aan en genieten ervan, individueel en/of gezamenlijk. En zo zijn we dus toch terug bij die bindende werking van kunst en cultuur – juist in een gemeente als Valkenswaard kan die niet worden onderschat. Laten we dit de gevoelswaarde noemen.

Maatschappelijke waarde

Maar die vaststelling is wat te beperkt, zeiden we al, en we beloofden nog terug te komen op de maatschappelijke waarde. De gevoelswaarde zoals hierboven aangeduid krijgt extra gewicht, als we er de belangrijkste conclusies uit het onderzoek van Marlet en Poort aan toevoegen.

Marlet en Poort hebben in hun onderzoek zoveel mogelijk maatschappelijke waarden van kunst en cultuur becijferd. Zij hebben de maatschappelijke waarden onderverdeeld in vijf categorieën. Voor uitgebreide beschrijving en uitleg verwijzen we naar het rapport. We geven de categorieën hieronder in het kort weer, enkel om aan te geven dat de waarde van kunst en cultuur groter en complexer is dan alleen ‘de opbrengst die de gemeente ontvangt uit parkeergelden van theaterbezoekers’, om maar wat te noemen.

- De *gebruikswaarde* is de extra bereidheid van mensen om te betalen voor het genot en geluksgevoel dat ze ervaren als ze gebruik maken van kunst en cultuur, bovenop de prijs die ze ervoor betalen.
- De *bestaanswaarde* is het belang dat mensen hechten aan het feit dat Nederland een kunstcollectie bezit en ander cultureel erfgoed heeft, zonder dat ze daar zelf gebruik van hoeven te maken.
- De *economische waarde* is de waarde die de culturele sector via export en toerisme toevoegt aan de Nederlandse economie.

- De *sociale waarde* heeft betrekking op de positieve effecten die van kunst en cultuur kunnen uitgaan op bijvoorbeeld gezondheid, onderwijs, leefbaarheid (cf. de gevoelswaarde zoals hierboven beschreven) en veiligheid.
- De *optiewaarde* gaat ervan uit dat mensen anticiperen op de positieve effecten van kunst en cultuur. Dat kan zich bijvoorbeeld uiten in de bereidheid om meer te betalen voor een huis in de buurt van culturele voorzieningen.

Deze vijf 'waarden' vormen samen de totale maatschappelijke waarde. Voor alle duidelijkheid: het onderzoek is op landelijk niveau uitgevoerd. Dat betekent dus ook dat de bevindingen zijn gedaan op landelijk niveau. Zij kunnen echter worden 'teruggeschaald' naar plaatselijk niveau. Marlet en Poort concluderen onder meer:

- voor cultuurparticipatie is de sociale waarde het belangrijkste. Het gaat om het effect van actieve cultuurdeelname op gezondheid, productiviteit, integratie, leefbaarheid en sociale samenhang.
- de totale maatschappelijke waarde van kunst en cultuur is hoger dan de kosten die de maatschappij moet opbrengen om het culturele aanbod tot stand te brengen. Met andere woorden: cultuur voegt jaarlijks meer toe aan de welvaart dan de belastingbetaler erin stopt.

Het zou interessant zijn om een poging te doen om de maatschappelijke waarde van kunst en cultuur in Valkenswaard te kwantificeren: wat kost het en wat levert het nu precies op? Dat is echter niet het doel van deze beleidsnota. Deze nota beoogt een kader te scheppen voor het gemeentelijk kunst- en cultuurbeleid.

De hoge participatiegraad van zowel producenten als consumenten en het niveau van de kunst- en cultuurbeoefening in Valkenswaard rechtvaardigen, geruggensteund door onderzoeksresultaten op landelijk niveau, de constatering dat kunst en cultuur voor onze gemeente van grote betekenis zijn. Het gemeentelijk cultuurbeleid dient daaraan recht te doen.